

COLLOQUIA RUSSICA

Series I, vol. 6

RUS' AND COUNTRIES OF THE LATIN CULTURE (10TH–16TH C.)

Publication from the 6th
International Scientific Conference,
Krakow, 26th–28th November, 2015

Editor
Vitaliy Nagirnyy

Krakow 2016

Editorial board:

Dariusz Dąbrowski (Bydgoszcz), Đura Hardi (Novi Sad),
Aleksy Martyniuk (Minsk), Adam Mesiarkin (Bratislava),
Vitaliy Nagirnyy (Krakow) – editor, Rafał Swakoń (Krakow),
Myroslav Voloshchuk (Ivano-Frankivsk), Barbara Żurek (Krakow) – editorial assistant

Advisers:

Prof. Leontiy Voytovych (Lviv), Igor Danilevskiy (Moscow)

Revision, translation and stenographic recording:

Magda Arsenicz, Magdalena Frączek, Jakub Jezierski, Monika Kamińska,
Halyna Poslavska, Arkadiusz Siwko, Andriy Stasiuk

Desktop publishing:

Barbara Żurek

Cover design:

Barbara Żurek

On cover:

front page:

Miniature of the Gertrude Psalter

(Museo Archeologico Nazionale, Cividale, Italy)

last page:

„Comercial relations of ancients russian principalities in the 12th century”,

by Stsiapan Tsemuschau

Editorial board might not share contributors views and their opinions are not to be identified
with Editorial board's outlook.

Copying and reprinting without written permission from the Editorial board is forbidden.

© Copyright by the Jagiellonian University

Krakow 2016

ISSN 2353–219X

Editorial board:

Zakład Historii Europy Wschodniej, Instytut Historii,
Uniwersytet Jagielloński, ul. Gołębia 13, p. 303, 31–007 Kraków

Contents

Preface	13
Przedmowa	16
Предисловие	19
The list of the participants of the conference	23
The welcoming speech by the vice-Dean of the Faculty of History of the Jagiellonian University in Krakow, prof. dr hab. Stanisław A. Sroka.	27
The welcoming speech of the General Consul of Ukraine in Krakow, Oleg Mandiuk	29
The welcoming speech of the of the President of the Students' of History Scientific Association at the Jagiellonian University, Rafał Swakoń.	31

CHAPTER I: STUDIES

Степан Темушев, <i>Древнерусский посадник и франкский граф: причины различий функционально близких институтов</i>	35
Adam Mesiarkin, <i>Archetyp zgromadzeń wiecowych jako łącznik wschodnich i zachodnich Słowian. Kilka uwag na marginesie przedmiotu historiografii prawa</i> ..	47
Viktor Adamovič, <i>The Accursed Princes: Boleslaus I the Cruel of Bohemia and Sviatopolk the Accursed of Kiev: an Attempt of Comparison</i>	57
Vasilina Sidorova, <i>The Relics of St. Clement of Rome, the Veneration of St. Bruno of Querfurt and Representations of Rus' in the 11th century France</i>	65
Małgorzata Smorań-Różycka, <i>Kijów – królewskie miasto w czasach Gertrudy Piastówny Izjasławowej</i>	73
Konrad Lewek, <i>Odzież kobieca na Rusi i jej wybrane zachodnioeuropejskie analogie X–XI wieku w świetle badań archeologicznych</i>	83

Radosław Liwoch, <i>Militaria jako ślady kontaktów między Wschodem a Zachodem Europy w średniowieczu</i>	95
Norbert Mika, „Крестное целование” – geneza i praktyka stosowania przez władców ruskich, polskich i węgierskich (do końca XII wieku).....	111
Филип Подберёзкин, <i>Братья-ефремяне: Русь начала XIII века глазами ливонских пилигримов</i>	131
Дюра Гарди, „Религиозная принадлежность” князя Ростислава Михайловича во время его жизни в Венгрии.....	137
Tamás Péderi, <i>Military culture of Novgorod in the 13th century according to Western and Novgorodian sources</i>	147
Володимир Александрович, <i>Українське „повернення обличчям до Заходу”: досвід релігійної іконографії XIII–XVI століть</i>	155
Marcin A. Klemenski, <i>Konwenty augustianów-eremitów na ziemiach ruskich w XIV–XV wieku</i>	167
Marcin Grała, <i>Polityka Dymitra Iwanowicza względem Litwy w pierwszych latach funkcjonowania unii krewskiej – wybrane aspekty</i>	173
Юрий Афанасенко, „Русский папа” и Константи́нский собор: религиозные контакты Литовской Руси со странами латинской культуры.....	183
Алексей Мартынюк, <i>Новгород – Вильна – Краков – Львов: где могли встретиться в середине XV века киевский митрополит Исидор и доминиканец Иоганн Реллах?</i>	195
Павел Сморж, <i>Ганзейские купцы и запрет ввоза пива в Великий Новгород и Псков во второй половине XV века</i>	215
Wojciech Sawicki, <i>Postać Lwa Daniłowicza w oczach Macieja Strykowskiego</i>	229
Irina Koluzaeva, <i>Filon Kmita Czarnobyłski: „gente Ruthenus natione Lithuanus”</i>	243
Justyna Gałuszka, „ <i>A iż się uskarżają Ich Mśc pp. bracia diversae religionis</i> ”: problematyka wyznaniowa na sejmikach województwa ruskiego przed sejmem warszawskim 1597 roku.....	249

CHAPTER II: DEBATES

Debate 1, <i>The Western influence in Rus’ in the 10th–13th centuries</i>	259
Debate 2, <i>Russian chronicles as the source for the study of cultural contacts of Rus’ with the countries of the Latin West</i>	273

CHAPTER III: LITERATURE REVIEW

- Zofia A. Brzozowska, *Święta księżna kijowska Olga. Wybór tekstów źródłowych*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2014, 217 s. [Софія А. Бжозовська, *Свята київська княгиня Ольга. Вибрані джерельні тексти*, Лодзь: Видавництво Лодзького університету, 2014, 217 с.] – Мар'яна Мосорко. 285
- Karol Kollinger, *Polityka wschodnia Bolesława Chrobrego (992–1025)*, Wrocław: Chronicon, 2014, 526 s., 17 il., tab., map. – Michał Beczek. 287
- Zofia A. Brzozowska, *Sofia uosobnifikowana Mądrość Boża. Dzieje wyobrażeń w kregu kultury bizantyńsko-słowiańskiej*, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015, 478 s., illustr. (Seria: *Byzantina Lodziensia*, t. 24) [Софія А. Бжозовська, *Софія – персоніфікована Божа Мудрість. Історія уявлень у колі візантійсько-слов'янської культури*, Лодзь: Видавництво Лодзького університету, 2015, 478 с., ілюстр. (Серія: *Byzantina Lodziensia*, т. 24)] – Віталій Нагірний. 289
- Степан Темушев, *Образование Древнерусского государства*, Москва: Квадрига, 2014, 205 с. [Stsiapan Tsemushau, *Powstanie państwa staroruskiego*, Moskwa: Kwadryga 2014, 205 s.] – Arkadiusz Siwko. 291
- Mariusz Bartnicki, *Władca i poddani w historiografii ruskiej XI–XIII wieku*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2015, 344 s. [Маріуш Бартніцький, *Володар і піддани в руській історіографії XI–XIII століть*, Люблін: Видавництво Університету Марії Кюрі-Скłodовської, 2015, 344 с.] – Мирослав Волощук. 293
- Леонтій Войтович, *Галич у політичному житті Європи XI–XIV ст.*, Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2015, 477 с. [Leontij Wojtowycz, *Halicz w życiu politycznym Europy XI–XIV wieku*, Lwów: Instytut Ukrainoznawstwa im. I. Kryp'iakewyca, 2015, 477 s.] – Myroslav Voloshchuk. 295
- Norbert Mika, *Walka o spadek po Babenbergach. 1246–1278*, Racibórz: WAW, 2008, 136 s. [Норберт Мика, *Война за наследство Бабенбергов. 1246–1278*, Рацибож: WAW, 2008, 136 с.] – Алексей Мартынюк. 299
- Ингеборг Крюгер, Елена Рыбина, *Средневековые стеклянные зеркала*, Москва: Издательство Аргамак-Медиа, 2013, 248 с. + черно-белые снимки и рисунки [Ingeborg Krüger, Elena Rybina, *Średniowieczne szklane zwierciadła*, Moskwa: Wydawnictwo Argamak-Media, 248 s. + czarno białe fotografie i rysunki] – Aneta Gołębiowska-Tobiasz. 301
- Alba Rusica: белорусские земли на перекрестке культур (X–XVI вв.)*, отв. ред. А. В. Мартынюк, Москва: Квадрига, 2015, 255 с. [*Alba Rusica: ziemie*

biatoruskie na skrzyżowaniu kultur (X–XVI w.), pod red. A. W. Martyniuka, Moskwa: Kwadryga, 2015, 255 s.] – Vitaliy Nagirnyy. 303

Андрей Гіль, Ігор Скочиляс, *Володимирсько-Берестейська єпархія XI–XVIII століть: історичні нариси*, Львів: Національна академія наук України, інститут археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; УКУ, Інститут Центрально-Східної Європи, 2013, 288 с. [Андрей Гиль, Игорь Скочиляс, *Владими́ро-Бре́стская епархия XI–XVIII столетий: исторические очерки*, Львов: Национальная академия наук Украины, институт археографии и источниковедения им. М. С. Грушевского; УКУ, Институт Центрально-Восточной Европы, 2013, 288 с.] – Андрей Стасюк. 305

Andrzej Gill, Ihor Skoczyas, *Kościóły Wschodnie w państwie polsko-litewskim w procesie przemian i adaptacji: metropolia kijowska w latach 1458–1795*, Lublin–Lwów: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 2014, 684 s., mapy [Андрей Гіль, Ігор Скочиляс, *Східні церкви в Польсько-Литовській державі у процесі перетворень та адаптування: Київська митрополія в 1458–1795 роках*, Люблін–Львів: Інститут Центрально-Східної Європи, 2014, 684 с., карти] – Юрій Довган 307

Krzysztof Stopka, *Jezyki oswajane pismem. Alografia kipczacko-ormiańska i polsko-ormiańska w kulturze dawnej Polski*, Kraków 2013, 274 s. + 125 barwnych i czarno-białych fotokopii dokumentów [Krzysztof Stopka, *Languages tamed with writing. Kipchak-Armenian and Polish-Armenian allography in the culture of the old Poland*, Cracow 2013, 274 p. + 125 colour and black and white photocopies of documents] – Aneta Gołębiowska-Tobiasz. 309

Georg Tectander, *Dobrodružná cesta přes Rusko do Persie v letech 1602–1604*, z ruského originálu přeložil P. Boček, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2014, 119 s. [Seria: *Edice Studie*, vol. 35] – Viktor Adamovič 311

Ігорь Данилевский, Татьяна Таирова, Александр Шубин, Виктор Мироненко, *История Украины*, Санкт-Петербург: Алетейя, 2015, 508 с. [Ігор Данілевський, Тетяна Таїрова, Олександр Шубін, Віктор Мироненко, *Історія України*, Санкт-Петербург: Алетейя, 2015, 508 с.] – Албена Стаменова 313

Княжа доба: історія і культура, відп. ред. В. Александрович; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Вип. 9: *Король Данило Романович 1264–2014*, Львів 2015, 360 с. [*The Princely Epoch: History and Culture*, ed. V. Aleksandrovych; National Academy of Sciences of Ukraine, Ivan Kryp'iakevych Institute of Ukrainian Studies, Vol. 9: *King Danylo Romanovych 1264–2014*, Lviv 2015, 360 p.] – Vitaliy Nagirnyy 317

Studia Historica Europae Orientalis: Исследования по истории Восточной Европы, Научный сборник, т. 7, под ред. А. Мартынюка и Г. Голенченко, Минск: Издательство БГУ, 2014, 296 с. [*Studia Historica Europae Orientalis*:

<i>Studia nad dziejami Europy Wschodniej. Zbiór naukowych prac, t. 7, pod. red. A. Martyniouka i G. Golenchenko, Minsk: Wydawnictwo BGU, 2014, 296 s.] – Arkadiusz Siwko</i>	318
<i>Studia Slavica et Balcanica Petropolitana = Петербургские славянские и балканские исследования, вып. ред. А. Филюшкин, 2014, № 2 (16), 222 с.; 2015, № 1 (17), 248 с. – Юрий Довган.....</i>	319
<i>Materiały Archeologiczne, red. J. Górski, Kraków: Muzeum Archeologiczne w Krakowie, t. 38, 2010, 262 s.; t. 39, 2013, 310 s.; t. 40, 2015, 326 s. – Monika Kamińska.....</i>	322
<i>Medea. Studia mediaevalia et antiqua, t. 17–18 [2013–2014], Bratislava 2015, 137 s. – Magdalena Frączek</i>	324
Information about authores	325

Леонтиї Войтович, *Галич у політичному житті Європи XI–XIV ст.*, Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2015, 477 с. [Leontij Wojtowycz, *Halicz w życiu politycznym Europy XI–XIV wieku*, Lwów: Instytut Ukrainoznawstwa im. I. Krypiakewycza, 2015, 477 s.]

Najnowsza monografia znanego ukraińskiego historyka ze Lwowa, Leontija Wojtowycza pt. *Halicz w życiu politycznym Europy XI–XIV wieku*, jest swego rodzaju *summa scientiae* autora w jego dotychczasowych badaniach początków państwowości na terytorium historycznych ziem halickiej i wołyńskiej. Termin „Halicz” został wybrany przez badacza symbolicznie, z uwagi na szczególną rolę, jaką miasto to odegrało dla Europy Środkowo-Wschodniej przed początkiem wieku XV.

Książka została podzielona na sześć rozdziałów, w których mieszczą się zarówno badane wcześniej przez L. Wojtowycza fragmenty historii ziem halickiej i wołyńskiej, jak i nowe, o wiele bardziej dyskusyjne epizody. W rozdziale wstępnym *Introductio at investigationis* (s. 3–30) autor „przygotowuje” czytelnika od strony metodologicznej do tematu swoich studiów. Na tle ogólnoeuropejskim, wykorzystując studia porównawcze, wprowadza terminologię, zaznając czytelnika z najnowszymi osiągnięciami historiografii w tej dziedzinie oraz wprowadza nowe odkrycia z zakresu badań archeologicznych. Historyk ten aktywnie polemizuje ze swoimi kolegami w kwestiach tłumaczenia pojęć średniowiecznego państwa, ustroju gospodarczego, wojska i innych.

W pierwszym rozdziale *Państwo halicko-wołyńskie i królestwo Rusi: terytorium i granice* (s. 31–88) L. Wojtowycz usystematyzował znane i częściowo uaktualnione świadectwa źródłowe i wyniki badań związane z lokalizacją średniowiecznego państwa na omawianym terenie. Autor opisał najbardziej charakterystyczne cechy odróżniające władztwa dynastii Rościsławowiczów i Romanowiczów od ziem polskich, węgierskich, koczowniczego Stepu oraz od domeny kniaziów kijowskich. Wśród głównych cech historyk słusznie podkreślił budowę nowych miast.

Drugi rozdział książki pt. *Stosunki halickich i halicko-wołyńskich książąt z Bizancjum w okresie XI–XIV wieku* skierowuje czytelnika do „starej” tematyki dziedzictwa imperium w życiu ziem halickiej i wołyńskiej epoki średniowiecza. Kontynuując problem granic, sfer wpływu władców Konstantynopola i ruskich książąt, L. Wojtowycz największą uwagę skupił na stosunkach sojuszniczych obu stron, w szczególności w czasach panowania Romana Mściśławowicza. Zgadając się z rosyjskim kolegą Aleksandrem Majorowym w kwestii pochodzenia drugiej żony księcia oraz jej imienia Eufrozyna, badacz dostrzegł jednak potrzebę ponownego zbadania znanych już w nauce interpretacji, oraz szczególnie, rozpatrzenie argumentów polskiego historyka Hieronima Grali.

Ponad sto stron obejmuje trzeci rozdział *Stosunki książąt halickich i halicko-wołyńskich z Węgrami w okresie XI–XIV w.* (s. 133–244). Kontynuując analizę najbardziej kontrowersyjnych problemów wspólnej średniowiecznej historii, L. Wojtowycz powrócił do zainteresowania związkami genealogicznymi halickich Rościławowiczów z Arpadami. Po raz kolejny przejrzał wszystkie wersje „za” i „przeciw” w kwestii ślubu króla węgierskiego Karola Roberta z dynastii Andegawenów z kobietą ruskiego pochodzenia o imieniu Maria. Badacz próbował też ustalić prawdę w niemalże detektywistycznym scenariuszu o zabójstwie w 1246 r. z ręki „ruskiego króla” austriackiego księcia Fridricha Babenberga. Ustalił także następstwo wydarzeń od udziału królestwa Rusi w walce o dziedzictwo węgierskie na początku XIV wieku do udziału dynastii Andegawenów w podziale władztw Romanowiczów w latach 40–80 XIV wieku.

Najobszerniejszy jest czwarty rozdział książki *Polityka polska książąt halickich i halicko-wołyńskich w okresie XI–XIV w.* (s. 245–378). Taka objętość jest uzasadniona ze względu na najściślejsze i najlepiej znane karty polsko-ruskiej historii, która zgodnie ze słowami historyka, sięga X wieku. Chwilami przesycona przypisami, ta część pracy uczonego odtwarza szczególne aspekty stosunków z dynastią Piastów obu halicko-wołyńskich dynastii na przestrzeni XI–XIV wieku. Autor powraca do emocjonujących momentów wzięcia do niewoli przemyskiego księcia Wołodara Rościławowicza przez Piotra Włostowicza w 1122 r., śmierci Romana Mściławowicza w 1205 r., analizy źródłowej koronacji Daniela Romanowicza w 1253 r., oraz udziału polskich królów w podziale królestwa Rusi w XIV wieku. Lwowski historyk, między innymi, analizuje wojskowe aspekty rywalizacji sąsiadów, stosunki dyplomatyczne oraz wymianę kulturalną.

Piąty rozdział – *Stosunki książąt halicko-wołyńskich z Litwą* (s. 379–398) – chronologicznie obejmuje okres wieków XIII–XIV. Autor, w pewnym stopniu, powtarza już nie raz naświetlone karty wspólnej historii. Badacz skupia uwagę na udziale księstwa litewskiego w podziale ziem Romanowiczów w XIV wieku. L. Wojtowycz omawia niejednoznaczne pod względem treści sojusze wojskowe i związki matrymonialne, ustalając tym samym przyczynę szczególnego zainteresowania ziemiami wołyńskimi przez dynastię Giedyminowiczów, a następnie ich zakorzenienia w tym regionie.

Ostatni, szósty rozdział, został nazwany *Kontakty halicko-wołyńskie z ziemiami niemieckimi w okresie XII–XIV wieku* (s. 399–434). Główną uwagę poświęcono kontaktom handlowo-ekonomicznym i religijno-kulturalnym. Od czasów *Geografii Bawarskiego* do utwierdzenia Zakonu Krzyżackiego w Prusach, mimo braku wspólnej granicy, zgodnie z myślą autora, kontakty te zachowywały ciągłość i przeobraziły się w stosunki sojusznicze w XIII wieku. Taki stan rzeczy zabezpieczyła w szczególności rozbudowa przez Daniela Romanowicza nowej stolicy w Chełmie, gdzie, jak pokazały rezultaty ostatnich badań archeologicznych, pozostawały widoczne wpływy niemieckie. Zawarta w 1254 r. ugoda z królem Rusi była kontynuowana przez wszystkich następnych wielkich mistrzów Zakonu Krzyżackiego, aż do XIV wieku. Zabezpieczało to aktywną współpracę obu stron w zakresie wojskowym i handlowym.

W części pod tytułem *Sobór w Konstancji w latach 1414–1418* (s. 435–444) lwowski historyk przeanalizował udział w tym soborze ostatniego przedstawiciela dynastii Romanowiczów – księcia Fedora Daniłowicza Ostrońskiego.

Warto zaznaczyć też bogaty materiał ilustracyjny książki, zrecznie przygotowany indeks osobowy i lekki styl autora, które znacznie ułatwiają odbiór pracy.

Myroslav Voloshchuk